

YU ISSN 0027—8084

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXIII/5

БЕОГРАД
1978

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Пре извесног времена један новинар се обратио редакцији поводом назива занимања који су изазвали доста критике у јавности. Како је питање и даље актуелно, објављујемо и овде постављена питања и одговоре које је дао М. Пешикан.

1.

Уместо да утврђујемо кривицу за ројобатне називе занимања датих у „Предлогу пописа занимања за које треба организовати средње усмерено образовање у СР Србији“, мимо духа нашег језика, рецимо како је требало постојућим да до ње не дође?

Суштина није у лошем сналажењу оних који су формулисали називе занимања него у томе што су захтеви за новим терминима надмашили нормалне могућности језика и творбе речи. У језику се нови елементи стварају стално, али ипак поступно; језик није индустрија, и не може стварати нове термине као што штампарија може штампати новчанице. Три су ствари овде довеле до раскорака између захтева и могућности језика:

— што се одједном тражи превелики број термина, јер у попису који помињете има више стотина занимања, а то је само мали део свих занимања, којих има на хиљаде, тј. више него што наш општи језик створи имена занимања и током многих векова;

— што се траже термини који ће исцрпно описати и објаснити шта ко ради, а то није у духу језика, јер нпр. није једини посао *кројача* кројење, нити *столар* израда столова;

— што се тражи да се избегну неки укоренењени термини, нпр. *џехничар*, док је већ раније напуштен термин *мајстор*, а језик тешко подноси ампутације.

Пред таквим захтевима била би беспомоћна свака лингвистичка комисија. Језик има могућности да опише и многе хиљаде различитих послова (неке сажето а неке неизбежно опширно), али не и да одређеним термином именује раднике који их обављају. Код нас у изради речника

постоји нпр. посао *слајање речи по азбучном реду*, али не верујем да би се многим допао термин „уазбучивач“, иако га ми у интерном жаргону употребљавамо.

2.

Да ли је ово први раскорак науке и праксе у области језика?

Ово никако није први пут (а бојим се — ни последњи) да они који имају моћ да уведе у живот језичке новине иду мимо духа и природе језика, на штету његовог склада и лика, често и уз директно кршење важећих правила и начела.

3.

Ко треба да учини први корак ка сарадњи Института за српско-хрватски језик и других области јавној и привредној животи, будући да је језик присутан у свим порамима друштва?

Треба чинити многе кораке, треба стално бдети над нашим стандардним језиком и језичком културом, а аутори јавне речи морају много учити и попуњавати она сасвим недовољна знања о матерњем језику, његовим правилима и законитостима која нам даје наша општеобразовна школа. Сарадњу не треба ограничити на обраћање Институту. Можда је делотворније од тога оно што је нпр. урадило руководство РТВ Београд, које је за своје сараднике претплатило 100 примерака часописа „Наш језик“, у чијем уредништву раде стручњаци и из Института за српскохрватски језик и са Филолошког факултета.

4.

Како би сарадња између науке и других њихова животи могла да буде ефикаснија и правовременија? Заправо, како сиречити овакве и сличне појаве?

Треба пре свега поштовати утврђене и важеће норме и правила и уважавати компетенцију стручњака за језичку норму. Сем тога, пројектанти друштвених новина треба више да мисле на језичке последице својих решења, која губе и у политичкој привлачности ако немају природну језичку и термилошку реализацију. Кад се уводи нека новост, не морају се по сваку цену напуштати укорењени термини и стварати нови, јер то неминовно води тешким језичким проблемима. Може се, наине, нови смисао и садржај давати и старом термину; на пример, реч *загруја* настала је још у преисторијско доба, али јој то није сметало да буде употребљива и у социјализму, наравно — прилагођавајући

своје значење. С разлогом је дошло до побуне против напуштања термина *учишћель*, а сад се — изгледа — на ступњу средњег образовања избегава реч *школа*. Све то води гломазним описним називима, од којих се људи бране скраћивањем, и скраћенице типа ОТО, ОУР, ООУР, „ве-ка-ве“ итд. све више преплављују језик и све га теже оптерећују.

Укратко: чудотворних лекова нашим језичким невољама нема. Једини је пут за њихово знатније ублажавање омогућити бржи развој лингвистичких делатности и установа, поштовати њихову стручну компетенцију и стално имати на уму потребу неговања наше језичке културе и чувања складног лика нашег језика.